

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Gävle, den 30 och 31 januari 2017

JO:s uttalande i korthet: Häktet Gävle är ett av de sju häkten som JO inspekterade under januari och februari 2017. Häktet Gävle är ett s.k. restriktionshäkte, vilket innebär att det inte finns några gemensamhetsplatser på häktet. När Migrationsverket fattar ett beslut om placering hos Kriminalvården kan förvarstagna utlänningar placeras i häktet. De vistas då under avsevärt sämre förhållanden, och utan samma möjligheter att åtnjuta sina lagstadgade rättigheter, jämfört med de som är placerade i Migrationsverkets förvar. Det är enligt chefsJO inte acceptabelt och frågan kommer att följas upp i ett initiativärende (se protokoll efter inspektion av häktet Huddinge dnr 416-2017).

Vid inspektionen fanns 17 intagna utan restriktioner i häktet. Även vid denna inspektion aktualiseras frågan om Kriminalvårdens arbete med isoleringsbrytande åtgärder och chefsJO hänvisar till det uttalande och den återrapportering som hon begärt i frågan (se dnr 416-2017).

ChefsJO uppmanar Kriminalvården att vidta åtgärder som gör det möjligt att stänga av den övervakningskamera som är placerad i observationsrummet.

Vidare påminner chefsJO om vikten av att Kriminalvården ger en fullständig och korrekt information till intagna på ett språk som de förstår så att de kan ta tillvara sina rättigheter.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde föredraganden Eva Fridén tillsammans med föredraganden Ellen Ringqvist (protokollförare) den 30 och 31 januari 2017 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Gävle.

JO:s medarbetare togs emot av det vakthavande befälet som kortfattat redogjorde för de dagsaktuella förhållandena i häktet. Därefter förevisades häkteslokalerna. JO:s medarbetare samtalade med tre intagna och sju av de anställda. En översiktlig granskning gjordes av bl.a. instruktioner, incidentrapporter, säkerhetsbedömningar, tillsynsblad och beslut om avskiljande.

Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid redogörelsen deltog den tf. häkteschefen AA, det vakthavande befälet BB och kanslisten CC.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2017 ett fokus på vilken löpande tillsyn av frihetsberövade som utförs i syfte att skydda deras liv och hälsa.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Häktet Gävle inspekterades senast av JO:s Opcat-enhet den 19 juni 2012 (dnr 3198-2012). Dåvarande chefsJO Elisabeth Fura framhöll efter inspektionen vikten av att de intagna får korrekt och nyanserad information om sina rättigheter. Hon öppnade också två initiativärenden. Det ena behandlade de intagnas möjligheter att själva reglera inflödet av dagsljus i cellerna (JO 2014/15 s. 211). Det andra ärendet behandlade möjligheten för intagna som placerats i häktet med stöd av utlänningslagen (2005:716) att ha kontakt med omvärlden (JO 2014/15 s. 216).

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning.

laktagelser vid inspektionen

Organisation

Storlek och beläggning

Häktet Gävle tillhör Kriminalvårdens Region Nord, verksamhetsområde Falun/Östersund/Gävle och är samlokaliserat med Polismyndigheten i centrala Gävle. Häktet är ett restriktionshäkte med 38 platser fördelade i två korridorer (21+17 bostadsrum).

Häktet Gävle ingick före april 2015 i Kriminalvårdens verksamhetsområde Gävle tillsammans med anstalten Gävle. De personalinstruktioner som finns för häktet Gävle är från den tiden och de tillämpas i avvaktan på att instruktioner och rutiner ska ses över av den tillträdande häkteschefen.

Vid inspektionens första dag fanns 33 inskrivna i häktet (en externt placerad) varav 16 hade beslut om restriktioner. En intagen var placerad i häktet av säkerhetsskäl (10 kap. 20 § första stycket 2 utlänningslagen) enligt beslut av Migrationsverket (förvarstagen). Personalen uppgav att häktet ofta är fullbelagt.

Under 2016 skrevs 1 088 personer in i häktet. Av dessa var 31 förvarstagna.

Bemanning

Sedan sommaren 2016 har det varit en oerhört ansträngd personalsituation. Verksamheten har präglats av starka informella ledare som den förra ledningen inte orkade stå emot. Den förra häkteschefen sade upp sig ”på stående fot”. Den tf. häkteschefen är utlånad från häktet Saltvik under sex månader för att strukturera verksamheten och introducera en ny häkteschef. Under sin tid på häktet Gävle har han prioriterat frågor om befordran av dom till verkställighet, utformningen av beslut om placering i avskildhet, dokumentation av tillsyn och misskötsamhet samt att säkerställa att inte någon intagen är olagligt frihetsberövad.

Minimibemanningen är två kriminalvårdare i varje korridor. Efter sommaren kommer bemanningen att minska till tre kriminalvårdare totalt. En ny häkteschef förväntades tillträda i mars 2017. En kanslitjänst har gjorts om till en klienthandläggartjänst. Klienthandläggaren genomgick vid tiden för inspektionen en utbildning. En säkerhetshandläggare kommer att rekryteras.

Nattetid finns det inte något vakthavande befäl på häktet Gävle. Vid behov kontaktar personalen det vakthavande befälet i häktet Falun.

Alla intagna har en kontaktperson och två kriminalvårdare är s.k. ungdomskontaktmän. Efter att JO:s medarbetare ställde frågan om även de förvarstagna har en kontaktperson meddelade tf. häkteschefen att det omgående skulle bli så.

På häktet finns sjuksköterskor och tillgång till en läkare och en ungdomspsykiolog. Det finns även s.k. uppsökare från frivården och verksamhet från nämnden för andlig vård (NAV).

Häktesuppdrag om isoleringsbrytande åtgärder

Det finns inte något systemstöd för att kunna mäta den tid de intagna tillbringar i olika åtgärder. Under 2016 mätte häktet Gävle omfattningen av de isoleringsbrytande åtgärderna vid tre tillfällen genom att fylla i en enkät. Resultatet sammanställdes sedan centralt inom Kriminalvården.

Enligt den tf. häkteschefen ska en anställd utses som ansvarig för att mer systematiskt följa upp de isoleringsbrytande åtgärderna på häktet.

Samsittning

Personalens uppfattning var att det är ganska vanligt att de intagna vistas tillsammans med en annan intagen, s.k. samsittning, och att det kan vara ca tio intagna som har det samtidigt. De intagna får då börja med att promenera tillsammans och därefter får de vara tillsammans i gymmet och i bostadsrummet. Tiderna för samsittning är kl. 9–11 och 13–16 varje dag. På en whiteboardtavla antecknas om de intagna har samsittning och det framgår även av en aktivitetslapp som sitter på dörren till bostadsrummen. Däremot dokumenteras eller registreras inte samsittningen någonstans så länge den fungerar bra.

Ungdomar

Som ungdom inom Kriminalvården räknas de som skrivits in innan de fyllt 21 år fram till dess de fyllt 24 år.

Ungdomskontaktmännen i region Nord träffas två gånger per år för att diskutera isoleringsbrytande åtgärder. Avsikten är att träffarna ska utvidgas till inspirationsträffar där även andra ur personalen kan delta.

I samtal med personal kom det fram att de isoleringsbrytande åtgärderna mestadels består av promenader, att vara i gymmet eller aktivitetsrummet, hjälpa till med studier, bistå med diverse kontakter och att bara sitta och prata med ungdomarna. De isoleringsbrytande åtgärderna ska numera dokumenteras under särskilda flikar i häktesplanerna, vilket tar mer tid i anspråk än när de tidigare dokumenterades i en daganteckning. Eftersom ungdomskontaktmännen även har andra arbetsuppgifter hinner de inte med att dokumentera åtgärderna som de ska.

Den fysiska miljön

Vid JO:s inspektion 2012 kom det fram att de intagna inte kunde reglera ljusinsläppet i bostadsrummen. Fönstren är nu, sedan ca ett och ett halvt år tillbaka, försedda med persienner som går att reglera av den intagne.

I observationsrummet kan avskilda placeras av säkerhetsskäl. Rummet har ett fönster med frostade glas som det inte går att se ut igenom och det är kameraövervakat med en kamera som inte går att stänga av. Personalen täcker över kameran med en papperslapp om det inte finns något beslut om att den intagne ska kameraövervakas där. Enligt personalen är det vanligt att de intagna tar bort lappen. Personalen kunde inte svara på om de intagna får information om att de då blir kameraövervakade.

Rastgårdarna var desamma som vid JO:s Opcat-inspektion 2014.

Måltider

Måltider serveras kl. 8.00, 11.00 och 16.00 De intagna låses in för natten ca kl. 17.00. Därefter erbjuds de intagna kaffe och te ca kl.18.00.

Inskrivning

Personalinstruktionen Inskrivning – Intagning för verksamhetsområde Gävle, och tillhörande checklista, tillämpas. Det är ett vakthavande befäl och en kriminalvårdare som sköter inskrivningen av de intagna under dagtid. De intagna ska få en mapp med bl.a. häktets ordningsregler (finns endast på svenska) och blanketter för samtycke till kontakt, tidsbeställning till sjukvården, ansökan om telefon- och besökstillstånd och en hemställan. Mappen innehåller även kuvert.

I samtal med personalen kom det fram att de nyanställda får lära sig inskrivningsförfarandet genom att gå tillsammans med en mer erfaren kriminalvårdare. Kriminalvårdens skriftliga informationsbroschyr delas generellt inte ut till de

intagna. Det finns inte någon särskild skriftlig information till de förvarstagna, men de får muntlig information om att de måste göra en hemställan för att få ta emot besök och ringa. Den intagnes språk ska registreras i Kriminalvårdsregistret (KVR). Telefontolk används vid behov. Även personalens språkkunskaper (spanska och italienska) kan användas.

JO:s medarbetare noterade att det vid inspektionen var slut på de ovan nämnda mapparna som de intagna ska få i samband med inskrivningen.

Självmoordsförebyggande arbete

Personalinstruktionen Suicidprevention för verksamhetsområde Gävle tillämpas. Det finns inte någon lokal rutin som närmare beskriver vem som ansvarar för, eller ska utföra, de åtgärder som beskrivs i instruktionen i syfte att förebygga självskadehandlingar eller självmordsförsök i häktet Gävle. Kriminalvårdens blanketter för suicidscreening i samband med inskrivning respektive vid nytillkomna faktorer används. Det är kanslisten som ansvarar för att göra en uppdaterad screening, t.ex. när en intagen fått ett negativt beslut eller om man har funnit något otillåtet i bostadsrummet.

Det vakthavande befälet fattar beslut om särskild tillsyn och dokumenterar det på screeningblanketten och gör en daganteckning. Om den intagne svarar ja på någon av screeningfrågorna, eller om personalen får en känsla av att det finns en indikation på riskmående, beslutas om tillsyn var femtonde minut, eller ständig tillsyn, till dess hälso- och sjukvårdspersonal kan göra en bedömning. Sjuksköterskan rådfrågas alltid om denne finns på plats och i annat fall kan en läkare tillkallas via Vårdguiden. Vid behov beslutar det vakthavande befälet om transport av den intagne till sjukhus.

Synpunkter från intagna

Två av de tre intagna som JO:s medarbetare samtalade med uppgav att de inte hade fått någon skriftlig information i samband med inskrivningen. En av dem (förvarstagen) hade behov av tolk för att kommunicera men han hade inte haft någon tolkning vid inskrivningen. Han uppgav att han bara fått information från personalen när han ställt frågor men att han på grund av språkförbistringen oftast inte förstått de svar han fått. Han uppgav att det varit extra svårt när han ringt på. Efter tre dagar fick han en lapp som han kunde använda för att begära att få träffa en doktor. Han hade inte fått någon information om vad han kan göra en hemställan om. Han upplevde att personalen skrattade åt honom och behandlade honom som ett djur.

Tillsyn

Det finns tre tillsynsintervaller för särskild tillsyn; ständig tillsyn, tillsyn var femtonde minut eller tillsyn en gång i timmen. Tillsynen ska ske oregelbundet och utförd tillsyn ska dokumenteras på en blankett som sätts på dörren till bostadsrummet.

Vid tillsyn var femtonde minut får luckan på dörren till bostadsrummet vara öppen. En intagen som ska ha ständig tillsyn kan placeras i ett särskilt bostadsrum med en skiva i dörren som kan avlägsnas så att personalen som sköter tillsynen har full insyn i rummet.

Vid tillsyn kontrollerar personalen den intagnes status. Normalt utförs tillsynen genom att personalen tittar genom luckan i dörren. Vid behov kan de tända belysningen eller tilltala den intagne.

Efter kl. 20.00 ses de intagna till endast om de ringer på. I annat fall dröjer det till frukost kl. 8.00 dagen därpå innan någon tillsyn utförs.

I samtal med personalen kom det fram att kriminalvårdarna kan besluta om s.k. social tillsyn som innebär att luckan i dörren till bostadsrummet är öppen. Den tillsynen dokumenteras inte. Det faktum att de intagna behöver komma ut ur bostadsrummet för att gå på toaletten gör att personalen får möjlighet att regelbundet bevaka måendet även hos dem som inte har någon särskild tillsyn.

Granskning av dokumentation

För dokumentation av särskild tillsyn använde personalen två olika blanketter; Kriminalvårdens tillsynsplan och en lokal blankett för häktet Gävle. Vid en översiktlig granskning av blanketterna uppmärksammade JO:s medarbetare att det fanns brister avseende uppgifter om tidpunkt för utförd tillsyn, vem som hade utfört tillsynen och den intagnes stämmingsläge.

Vid en översiktlig granskning av incidentrapporter för 2016 noterade JO:s medarbetare nio självskadande handlingar varav två självmordsförsök. I januari 2017 rapporterades ett självmordsförsök som bedömdes som mycket allvarligt.

Beslut om placering i avskildhet

Om häktet bedömer att en intagen på grund av säkerhetsskäl inte kan placeras i gemensamhet fattas ett beslut om placering i avskildhet.

Intagna utan restriktioner

När restriktionerna hävs av åklagaren initierar häktet ett placeringsärende genom att anmäla det till regionens häktessamordnare i Saltvik. De närmaste gemensamhetsavdelningarna finns i häktena Salberga och Saltvik. Eftersom det finns för få gemensamhetsplatser i Region Nord så kan de intagna bli kvar i häktet Gävle efter det att åklagaren har hävt restriktionerna. Även de som är häktade för sexualbrott kan bli kvar i häktet Gävle för att de inte kan vistas i gemensamhet. I dessa fall fattar häktet inte något beslut om att hålla dem i avskildhet.

Vid tiden för inspektionen hade häktet fått besked om att intagna utan restriktioner skulle få flyttas till ett gemensamhetshäkte i region Väst.

Granskning av dokumentation

JO:s medarbetare noterade att det inte fanns något beslut om placering i avskildhet avseende den förvarstagne.

Förvarstagnas kontakter med omvärlden

Dåvarande chefsJO Elisabet Fura har i ett beslut konstaterat att de förvarstagnas rättigheter, när det gäller kontakter med omvärlden, inte tillgodoses fullt ut när de placeras i häkten och anstalter (JO 2014/15 s. 216).

Personalen uppgav i samtal att de var medvetna om att de förvarstagna inte får nekas att ringa eller att ta emot besök. De förvarstagna måste dock, liksom de som är häktade, göra en hemställan. De förvarstagna får ringa med advokattelefonen så ofta som det är möjligt. Ingen förvarstagen har hittills ansökt om att få tillgång till internet.

Hälso- och sjukvård

Vid tiden för inspektionen fanns det inte någon sjuksköterska i tjänst på häktet. Enligt personalen fungerade jourläkaravtalet dåligt. Vanligtvis ringde de därför Vårdguiden. Alla intagna får ett ankomstsamtal med en sjuksköterska senast nästkommande vardag efter att de har skrivits in i häktet.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. Kriminalvårdens medarbetare lämnade följande kommentarer.

Instruktioner och rutiner

När en säkerhetshandläggare har anställts kommer denne att revidera säkerhets-handboken och därefter kommer instruktionerna att anpassas för det nya verksamhetsområdet. Säkerhetssamtal kommer att hållas med samtliga medarbetare där instruktionerna kommer att gås igenom.

Sedan våren 2016 är det de vakthavande befälen som ansvarar för att allt informationsmaterial som ska lämnas till de intagna i samband med inskrivning finns tillgängligt. Det är en ny rutin, som inte var känd för det vakthavande befälet som deltog i den avslutande genomgången.

Avsaknaden av rutiner har medfört att varje anställd har skapat egna rutiner, t.ex. har gamla kioskprislister lämnats ut till de intagna och en lokal tillsynsplan har använts. Detta har skapat irritation och minskat förutsägbarheten för såväl de intagna som de anställda.

Inskrivning

Med anledning av uppgiften om att en intagen som inte behärskar svenska eller engelska blev inskriven, med utförd suicidscreening, utan tolk uppgav det vakthavande befälet att den intagne hade skrivit under papper och att hon därmed utgick från att han hade förstått den informationen som han fick. Det har inte varit något problem för häktet att få tillgång till telefontolkning.

Tillsyn

Den lokala tillsynsplanen ska inte användas längre utan det är Kriminalvårdens centrala tillsynsblad som ska användas. Häktesledningen medgav att den hade brutit i uppföljningen av utförd tillsyn.

Den tf. häkteschefen uttryckte att tillsynsplanerna fyller sitt syfte, dvs. visar att tillsyn har utförts. Det har därför inte så stor betydelse om det saknas uppgifter om vem som har utfört den. Den information som fanns dokumenterad på de granskade tillsynsbladen ansåg han vara tillräcklig.

En intagen blir alltid bedömd av sjukvårdspersonal efter att ha stått under några timmars särskild tillsyn.

Kameran i observationsrummet täcks över om någon är placerad där av säkerhetsskäl. Den intagne informeras om att kameran alltid är på, men han eller hon kan slita ner skyddet ändå och blir sedan arg för att han eller hon har spelats in. Inspelningen lagras som längst i drygt tre veckor. Det vakthavande befälet som var närvarande vid genomgången uppgav att hon hade tillgång till inspelningen, och hon trodde att ytterligare ett vakthavande befäl hade det. Tf. häkteschefen sade sig inte veta vilka personer som hade behörighet till inspelningen eller hur den lagrades.

Isoleringsbrytande åtgärder

Den tf. häkteschefen uppgav att dokumentationen är viktig men framhöll att den inte får ta för mycket tid från arbetet med isoleringsbrytande aktiviteter.

Incidentrapporter

Den tf. häkteschefen bekräftade att en stor del av incidentrapporterna om självskadande handlingar rör de förvarstagna.

Vid protokollet

Ellen Ringqvist

Justeras den 22 december 2017

Eva Fridén

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Förvarstagna som placeras hos Kriminalvården

Opcat-enheten har på mitt uppdrag genomfört sju inspektioner av häkten under perioden januari–februari 2017.¹ Under inspektionsperioden var ca 80 förvarstagna placerade hos Kriminalvården² och i fem av de inspekterade häkten fanns förvarstagna placerade.³ Inspektionerna visar att de förvarstagna som placeras hos Kriminalvården vistas under avsevärt sämre förhållanden, och utan samma möjlighet att åtnjuta sina lagstadgade rättigheter, jämfört med de som är placerade i Migrationsverkets förvar. Det verksamhetsställe i Kriminalvården som i störst utsträckning lever upp till lagstiftningens krav på t.ex. kontakt med omvärlden är häktet Storboda med 24 platser. I sammanhanget bör noteras att häktet Storboda är ett gemensamhetshäkte där de intagna kan vistas tillsammans på avdelningarna.

I häktet Gävle vistas förvarstagna under liknande förhållanden som gäller för häktade med restriktioner. Det innebär att en förvarstagen kan vara inlåst 23 timmar om dygnet. Jag noterar i detta sammanhang att JO Cecilia Renfors i ett protokoll från inspektionen av Migrationsverkets förvar i Gävle (dnr 4831-2016) påtalat behovet av en lagreglering av omprövning av s.k. säkerhetsplaceringar. En kopia av protokollet överlämnades till Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

Häktet Gävle, liksom flertalet av de övriga häkten som inspekterats under januari och februari 2017, uppvisar brister i hur de förvarstagnas rättigheter tillgodoses. Jag har i protokollet för häktet Huddinge uttalat mig om förhållandena för de förvarstagna som är placerade hos Kriminalvården. Det uttalandet äger giltighet även för häktet Gävle och de frågeställningar som aktualiseras här kommer jag att återkomma till inom ramen för det initiativärende som jag beslutat om (se protokollet från Opcat-inspektion av häktet Huddinge, dnr 416-2017).

¹ Se förutom det nu aktuella ärendet JO:s ärenden avseende häktena Huddinge, dnr 416-2017, Kronoberg, dnr 417-2017, Sollentuna, dnr 419-2017, Storboda, dnr 581-2017, Halmstad, dnr 582-2017 och Ystad, dnr 583-2017.

² För information om antal förvarplatser hos Migrationsverket, se JO:s protokoll efter Opcat-inspektionen av förvaret i Göteborg (dnr 1000-2017) och Migrationsverkets redovisning av ett regeringsbeslut (Ju2016-/03872/SIM, dnr 1.1.2-2016-80029).

³ I häktena Huddinge, Kronoberg, Gävle, Sollentuna och Storboda fanns förvarstagna placerade.

Faktisk isolering av häktade utan restriktioner och förvarstagna samt isoleringsbrytande åtgärder

Jag noterar att i häktet Gävle kan även brottsmisstänka intagna utan särskilda restriktioner vara placerade under samma förhållanden som råder för intagna med restriktioner. Vid tidpunkten för inspektionen fanns 17 intagna utan restriktioner i häktet Gävle. Det varierade hur länge de hade varit intagna i häktet. Vid inspektionen kom det fram att det är brist på gemensamhetsplatser för häktade i regionen och att häktade därför blir kvar i häktet även när restriktionerna har hävts. Det fattas inte något beslut om placering i avskildhet i sådana fall. Frågor om beslut om placering i avskildhet för intagna i häkte har jag anledning att återkomma till i ett initiativärende (dnr 5969-2015).

När det gäller frågan om Kriminalvårdens arbete med isoleringsbrytande åtgärder och under vilka förhållanden de intagna är placerade hänvisar jag även här till mitt uttalande i inspektionsprotokollet för häktet Huddinge (dnr 416-2017).

Information om rättigheter

Varje intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår (2 § häktesförordningen [2010:2011]). En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i häkte informeras om bl.a. rättigheter och skyldigheter och lokala rutiner. Informationen bör lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen eller genom skyltning eller i digitalt format (1 kap.10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte, [KVFS 2011:2]).

Det framgår av protokollet att de skriftliga personalinstruktionerna och rutinerna inte är anpassade för den nya organisationen och att Kriminalvårdens informationsbroschyr generellt inte delas ut till de intagna. Vidare noterar jag att det inte finns någon särskild skriftlig information för de förvarstagna.

Avsaknaden av personalinstruktioner och rutiner för att lämna information om rättigheter till de intagna medför att det finns en stor risk för att de intagna inte får den information de har rätt till. Jag rekommenderar därför häktet Gävle att omgående vidta åtgärder som säkerställer att samtliga intagna får en fullständig och korrekt information på ett språk som de förstår, och att tolk används vid behov, så att de kan ta tillvara sina rättigheter. Informationen bör vara skriftlig och de intagna bör få behålla den under hela vistelsen i häktet. Det bör även dokumenteras när informationen lämnades och vem som utförde uppgiften.

Den fysiska miljön

Utformningen av rastgårdar

I ett beslut i ett initiativärende rörande möjligheten för intagna i häkte att betrakta sin omgivning genom fönster i bostadsrummet m.m. uttalade sig dåvarande chefsJO Elisabet Fura även om utformningen av rastgårdar (dnr 7173-2014). I beslutet framhölls bl.a. att en vistelse på en rastgård fyller flera funktioner t.ex. miljöombyte som bidrar till att motverka de negativa

konsekvenserna av frihetsberövandet. För att en rastgård ska fylla de funktioner som rimligen kan krävas måste det vara möjligt för de intagna att iaktta sin omgivning från rastgården. ChefsJO Elisabet Fura ansåg att det är oacceptabelt att avskildhetsrastgårdar utformas på ett sådant sätt att de blir som slutna rum med gallertak. Kriminalvården uppmanades att genomföra en inventering av samtliga anstalter och häkten avseende intagnas möjlighet att betrakta sin omgivning från bostadsrummens fönster och från rastgårdarna. Återrapporteringen kom in till JO den 19 september 2017. Jag avser att återkomma i frågan.

Tillsyn

Det framgår av protokollet att dokumentationen av tillsynen var bristfällig för de intagna som stod under särskild tillsyn. Beslut om särskild tillsyn är ytterst en åtgärd som vidtas för att skydda den intagnes liv och hälsa. Det kan uppstå situationer som gör att man i efterhand behöver inhämta upplysningar från berörd personal eller på annat sätt kontrollera den tillsyn som har utförts. Enligt min mening bör det därför dokumenteras vem eller vilka som har utfört tillsynen och vid vilken tidpunkt. Av samma skäl är det av vikt att den intagnes status dokumenteras. Häktet Gävle behöver därför vidta lämpliga åtgärder så att utförd tillsyn går att följa.

Det har kommit fram att observationsrummet är ständigt kameraövervakat och att övervakningen regelmässigt är förenad med inspelning. Häktets personal täcker över kameran när en intagen är placerad i rummet av säkerhetsskäl, men det är enkelt för den intagne att riva ner skyddet. Jag noterar inledningsvis att JO vid ett flertal tillfällen uttalat att en övervakning med inspelningsfunktion är en integritetskränkande åtgärd. Av den anledningen måste ett användande av kameran föregås av en avvägning, där häktet ställer behovet av kameraövervakning mot den integritetskränkning som åtgärden innebär för den intagne (jfr 1 kap. 6 § andra stycket häkteslagen [2010:611]). Häktet uppger att man täcker för kameran när en intagen vistas där av säkerhetsskäl. Det framstår som osäkert vad detta faktiskt innebär. Jag vill understryka att det kan finnas skäl att använda kameran för att trygga säkerheten för såväl den intagne som för personal i situationer där den intagne är orolig, utan att han eller hon uppvisar ett självskadebeteende (se JO:s beslut den 17 december 2003 i dnr 2286-2002). Om häktet gör bedömningen att kameraövervakning ska ske, bör detta antecknas i avskildhetsbeslutet (se protokoll från JO:s inspektion av anstalten Mariefred, dnr 6653-2013). Jag vill också uppmana Kriminalvården att säkerställa att motsvarande teknik som t.ex. finns i häktet Ystad, installeras i häktet Gävle så att det är möjligt att stänga av kameran när den övervakningsåtgärden inte anses nödvändig (se protokoll från JO:s inspektion av häktet Ystad, dnr 4690-2014). En sådan lösning minskar risken för onödig integritetskränkning av en intagen.

Uppföljning av tidigare inspektion

Fysisk miljö

Jag välkomnar att häktet Gävle numera har vidtagit åtgärder så att intagna själva kan reglera inflödet av dagsljus i bostadsrummen.

Protokollet föranleder i övrigt inte några åtgärder eller uttalanden från min sida.

2017-12-22

Elisabeth Rynning